

PREZIDENTOVA SMRT

Ačkoli okurková sezóna by podle kalendáře měla být už za námi, programy i sály zůstávají o to pustší, oč krásnější a pestřejší je letošní podzim. V záplavě repriz, průměrných veseloher a vyčichlých muzikálů se uprostřed října objevily jen dva filmy, které snežou naročnější měřítko: PORANENA PTACATA Nikolaje Gubenk (SSSR) a PREZIDENTOVA SMRT Jerzyho Kawalerowicze (Polsko).

Dnes už téměř sedmapadesátiletý Jerzy Kawalerowicz, autor filmů HLEDAL JSEM PRAVDU, POD FRYGICKOU HVEZDOU, VLAK, MATKA JOHANNA OD ANDELO, FARAON aj., se na uměleckém rozmachu polské kinematografie sedmdesátých let podílel jen nepřímo: jako předseda Svazu polských filmových pracovníků a jako vedoucí tvůrčí skupiny Kadr. Teprve po sedmileté odmlce se vrátil k režii a za scénaristické spolupráce předního polského filmového kritika Bolesława Michalka natočil své jedonácté dílo — PREZIDENTOVU SMRT. Jde o uměleckou rekonstrukci málo známé epizody z polských dějin: zvolení, krátkého úřadování a zavraždění prvního polského prezidenta Gabriela Narutowicze v prosinci 1922. Tehdy se mladá polská

republika zmltala v nerozhodnosti, nezkoušenosti, ve skupinových svárech a nacionálních vášních. Doznival patos národně osvobozenického boje, krystalizovala polarita politických stran, propukaly třídni a národnostní konflikty a ze vzdálené Itálie začal pronikat jed-fašismu. Do čela státu byl — viceméně v důsledku nezralosti politických poměrů — zvolen nezávislý technokrat Gabriel Narutowicz, donedávna ještě svýcarský občan, ateista, muž stojící nad stranami a usilující o sjednocení všech Poláků. Při svém prvním oficiálním vystoupení na veřejnosti byl zastřelen bezvýznamným ultrapravicovým fanatikem. To byl počátek dalšího vývoje, nepříznivého pro čerstvě zrozenou polskou republiku.

PREZIDENTOVA SMRT je vzorovým příkladem moderního politického filmu. Zobrazení bouřlivých událostí onoho osudného prosincového týdne před šestapadesáti lety umožnilo Kawalerowiczovi rozkrýt široké spektrum morálních, filozofických, historických a sociologických problémů, spjatých s mechanismem uchopení a fungování moci. Režisér tak v jistém smyslu navázal na svůj někdejší prepis Prusova FARAONA, kde šlo v podstatě o příbuzný okruh otázek. Samotná historie je v PREZIDENTOVÉ SMRTI podána s chladnou objektivitou jako soubor faktů bez jakéhokoli emotivního zbarvení, takže veškerá interpretace zůstává na divákově. Kawalerowiczův film nestruje tezi ani neobaluje dějinnou epizodu nějakými vedlejšími syžetovými konstrukcemi, nýbrž provádí všestrannou hlubinnou analýzu společenských procesů, čímž dospívá ke skutečně dialektickému uchopení historické látky. Důmyslným výběrem informací a přesným střihem se podařilo sugestivně vystihnout atmosféru politického dusna, působivé jsou i scény zákeřného teroru proti levicovým poslancům, sekvence dělnické demonstrace a závěrečné záběry z pohrbu. Štastně je vyřešena postava vraha Niewiadomského: jeho tvar se objevuje pravidelně od prvních minut filmu a změní vlasteneckých tirád (autentické výpovědi před soudem) objasňuje důvody atentátu. Je to vynikající studie samolibosti, velikášství, fanatismu a politické zaslepenosti; Marek Walczewski podal v této roli perfektní herecký výkon. Přecizně jsou vytvořeny figurky poslanců, ze sekvencí v parlamentu se podařilo vytvořit napínavou podívanou. Všudyprítomná kamera rezignuje ze všech formálních hříček, podává jen nezbytné údaje a divák si jí vlastně ani nevšimne.

JAROMÍR BLAŽEJOVSKÝ

SPOLU VE ...